

Petr Chotěbor

K problematice kresebných rekonstrukcí hradů a tvrzí

Snahou ukázat původní podobu hradu nebo tvrze formou rekonstrukce vrcholí obvykle průzkum dané lokality. Rekonstrukce je prakticky každému srozumitelná a nevyžaduje obsáhlý popis nebo odborný komentář. Velký význam má však nejen pro všechny, jimiž ji zpracovatel předvádí, ale i pro zpracovatele samotného. Často to totiž bývá až přípravná fáze rekonstrukce, která jej doslova přinutí hodnotit poznatky dosažené při výzkumu z úplně jiného pohledu. Dílčí údaje musí složit do celku, představám musí dát konkrétnější podobu a za to získá možnost ověřit si na rekonstrukci jejich realnost.

Pokud si zpracovatel výzkumu nevytváří rekonstrukci původní podoby sám, má navíc ještě příležitost diskutovat o svých představách s autorem rekonstrukce. Ten je zpravidla jiného odborného zaměření a může mít na věc odlišný pohled.

Ve své vlastní praxi jsem se začal zabývat rekonstrukcemi tvrzí v r. 1974. Tehdy to byly hmotové rekonstrukce z modelářské hlíny v měřítku 1:200. Zvolený materiál a měřítko umožňovaly zobrazit terén a základní stavební podobu opevněného sídla, neumožňovaly však žádné detaily, což bylo pro zachování objektivitu rekonstrukcí velmi příznivé.

O málo později jsem si ověřil, že přinejmenším stejného efektu lze dosáhnout rekonstrukcí kresebnou. Hliněný model se nedal trvale uchovávat a jeho odlít do sádry by bylo komplikované. Výsledkem tedy byla fotografická dokumentace. Ta má proti kresbě snad jen tu výhodu, že je (při dobrém nasvětlení modelu) plastičtější a může tentýž model zachytit z různých stran a úhlů pohledu.

Ze způsobů kresebné rekonstrukce se nejvíce osvědčila nadhledová axonometrie, známá obvykle pod názvem vojenská či kavalírní perspektiva. Tento relativně jednoduše konstruovaný způsob zobrazení provedení lineární kresbou, doplněnou pouze šrafováním svažitého terénu (ve směru po spádnicích) a šrafováním střech vystihuje zpravidla vše potřebné. Základem je samozřejmě rekonstrukce původního půdorysu a nalezení nejvhodnějšího úhlu pohledu. Protože rekonstrukce původního stavu v půdorysu nemusí být vždy jednoznačná, bývá k dispozici několik možností. Velice důležité je zpracování rekonstrukčních kresby ve více pracovních variantách. Po ověření reálnosti lze výběrem dospět k té nejpravděpodobnější. Jindy je lepší dopracovat do konečné podoby několik rovnocenných variant a prezentovat všechny.

Lineární kresba umožňuje zobrazit základní hmotovou sestavu stavby, oproštěnou od všech detailů. To odpovídá snaze, aby v rekonstrukci byl co nejmenší podíl toho, co je zcela „vymyšleno“. Je samozřejmé, že někomu může stavba bez okenních a dveřních otvorů, pavlačí, arkýřů, cimbuří apod. připadat neúplná. Rozvrh oken dává navíc představu o počtu a charakteru podlaží. Základní rekonstrukci lze jistě doplnit o pravděpodobné detaily s využitím analogií ze zachovaných objektů i z ikonografických pramenů. Kresbu lze obměňovat, doplňovat, stínovat a nakonec třeba i barevně pojet. Užití detailů je však třeba věnovat zvláštní pozornost.

Příliš velké množství podrobností, které nejsou bezpečně doloženy, snižuje objektivitu rekonstrukce. Pokud jde o stavbu částečně zachovanou, lze odlišným způsobem vyznačit detaily originální a doplněné. Toto odlišení může však působit v některých případech rušivě. Neobjektivnější je asi uvedení srovnávací kresby současného stavu ve stejném zobrazení a velikosti. Některé axonometrie současného stavu (např. složitějších zřícenin) mohou ovšem být pracnější než vlastní kresebná rekonstrukce.

Velmi detailní kresba se všemi podrobnostmi je nutností u podrobných rekonstrukcí jedné stavby. Jde však zpravidla o objekty dobře dochované, změněné pouze přestavbami, které musí být důkladně prozkoumány (včetně sondáží).

Většina kresebných rekonstrukcí tvrzí a hradů trpí tím, že vychází z neúplných podkladů. Nemůže tak postihnout původní středověkou podobu v úplnosti. Výsledkem

jsou nelogicky velké prázdné plochy uvnitř opevnění. Jen zcela výjimečně jsou k dispozici podrobné údaje získané celoplošným archeologickým výzkumem. Na jejich základě pak lze rekonstruovat nejen všechny hlavní objekty, ale i drobné stavby, pomocné konstrukce apod.

Kresebných rekonstrukcí v posledních desetiletích přibývá, tak jako přibývá hradů a tvrzí, které byly podrobeny profesionálnímu nebo amatérskému průzkumu. Zdá se, že bez rekonstrukce původní podoby nebo podoby v několika důležitých vývojových fázích se jakékoli podrobnější zpracování opevněných sídel (a jistě nejen jich) nemůže obejít.